

ЕР УЧАСТКАЛАРИНИ ЎЗБОШИМЧАЛИК БИЛАН ЭГАЛЛАБ ОЛИШ ЖИНОЯТИНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШДА МУАММО ВА ЕЧИМЛАР, АМАЛИЁТ ВА НАЗАРИЯ

Исроилов Хуршид Ботирович
Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси
3-ўқув курси 320-гуруҳ курсанти

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола орқали муаллиф ер участкаларини ўзбошимчалик эгаллаб олиш жинояти бўйича терговга қадар текширув ўтказиш, ҳодиса содир бўлган жойни текшириш мазмунини кўрсатиб ўтиб, мазкур жиноятни тергов қилишни такомиллаштириш бўйича ўз фикр мулохазаларини келтириб ўтган.

Калит сўзлар: Ер, ер участкалари, ўзбошимчалик билан эгаллаб олинган ер, қишлоқ хўжалиги терговга қадар тукширув, ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш.

АННОТАЦИЯ

Посредством данной статьи автор показывает содержание расследования преступления самовольного захвата земельных участков, содержание расследования места, где произошло происшествие, и дает свое мнение по совершенствованию расследования данного преступления.

Ключевые слова: Земля, земельные участки, самовольно занимаемые земли, сельскохозяйственная доследственная проверка, осмотр места преступления.

ANNOTATION

Through this article, the author shows the contents of the investigation of the crime of arbitrary occupation of land plots, the content of the investigation of the place where the incident happened, and gives his opinions on improving the investigation of this crime.

Keywords: Land, plots of land, arbitrarily occupied land, agriculture pre-investigation, crime scene inspection

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш жиноятига оид аризалар, хабарлар ва бошқа маълумотлар рўйхатга олиними ва дарҳол, жиноят ишини кўзғатиш учун сабаб қонунийлигини ва асослар етарли эканлигини текшириш зарурати бўлган тақдирда эса, ўн суткадан кечиктирмасдан ҳал қилиниши лозим. Ушбу муддат жиноятга оид аризалар, хабарлар ва бошқа

маълумотлар олинган пайтдан бошлаб ҳамда то ишни қўзғатиш ёки қўзғатишни рад қилиш тўғрисида қарор чиқарилгунига қадар бўлган вақтни ўз ичига олади.

Ушбу муддат ичида Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш жинояти юзасидан терговга қадар текширув ўтказилиб, унинг давомида қуйидаги процессуал ҳаракатларни амалга ошириш мумкинлиги Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал қонунчилигида қайд этилган:

1. Қўшимча ҳужжатлар, тушунтиришлар талаб қилиб олиш,
2. Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш,
3. Экспертиза ўтказиш,

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш ҳодисаси ҳақида ҳабар бўлганда ушбу қилмишни содир этишда гумон қилинган шахсни ушлаб туришни амалга ошириш ҳам мақсадга мувофиқ бўлиши мумкин. Ҳозирги кунга келиб ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш жиноятини содир этаётган шахслар қандайдир моддий манфаатдорлик эвазига ҳам ўз вазифаларини лозим даражада бажаришдан бўйин товлашмоқда.

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш - Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш ҳодисаси юзасидан кечиктириб бўлмас тергов ҳаракати бўлиб, жиноят аломатларига эга ҳодисанинг натижаларини мақсадга мувофиқ равишда фаол ўрганишдан иборат.

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш ҳодисаси содир бўлган жойни кўздан кечирганда қуйидаги вазифалар амалга оширилади:

- 1) умумий ҳолатни ўрганиш ва ҳодисанинг муайян натижаларини ҳисобга олиш;
- 2) ҳодиса тўғрисидаги излар ва бошқа ахборот манбаларини қидириш, ўлчамни қайд этиш, олиб қўйиш, дастлабки тадқиқ қилиш, баҳо бериш ва сақлаб қўйиш;
- 3) ҳодиса, унинг қатнашчилари тўғрисида барча фактик маълумотларни йиғиб, уларни таҳлил қилиш, ҳодиса ва унинг қатнашчилари тўғрисида таърифга эга бўлиш ва шу асосида зарурий тусмолларни ишлаб чиқиш ҳамда тергов йўналишларини белгилаш;
- 4) жиноят изларининг «иссиғида» тезкор-қидирув чоралари ва тергов ҳаракатларини ўтказиш учун зарур маълумотлар олиш;
- 5) ҳодисанинг салбий оқибатларини ўрганиш (агар бундай оқибатлар мавжуд бўлса).

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш кечиктириб бўлмас тергов ҳаракати сифатида барча ҳолларда, агар изларнинг аниқланишига, тадқиқ этилишига ва сақланишига доир зудлик билан қарор қабул қилиш лозим бўлса, жиноят аломатларини қайд қилиш мақсадида ўтказилади.

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 135-137, 141-моддаларида кўрсатилган тартибда ўтказилади.

Ҳодиса жойини кўздан кечириш мураккаб, катта ҳажмли ҳаракатдир. Унинг мураккаблиги объектларнинг кўплиги ва кўздан кечириш вазифаларининг зиёдлиги, ҳодиса жойида бўлган шароитларнинг метеорологик омилларга кўра ўзгариши, айрим объектларнинг хусусиятлари, одамларни атайлаб ёки эҳтиётсизлик билан қилган ҳаракатлари сабабли ўзгариши, иш фаолиятининг узунлиги ҳамда чигал вазиятларда катта руҳий эзилиш ва шу қабилар билан белгиланади.

Ҳодиса жойини кўздан кечириш тактикаси учта асосий элементдан, яъни жиноят жойини кўздан кечириш учун тайёргарлик кўриш, кўздан кечириш (ишчи босқич) ва яқунловчи босқичдан таркиб топган.

Ҳодиса жойини кўздан кечиришнинг натижалари бўлиши унга пухта тайёргарлик кўришдир. Шу боис, унга тайёргарлик кўриш икки босқични ўз ичига олади:

- 1) ҳодиса жойига чиқмасдан тайёргарлик кўриш;
- 2) ҳодиса жойига чиққанда тайёргарлик кўриш.

Терговчи ҳодиса тўғрисида хабар олгач, ҳодиса жойига чиқишдан аввал тергов-тезкор гуруҳи йиғилади, у илмий-техник воситалар, алоқа воситалари ва транспорт билан таъминланади.

Ҳодиса жойини фотосуратга олиш услубида қайд қилгандан сўнг ҳодиса тўғрисида маълумот берадиган объектларни аниқлашга киришилади. Уларни қидирганда қуйидагиларга аҳамият бериш лозим:

- ҳодиса тўғрисида қандай бошланғич ахборот олингани ва ҳодиса содир бўлган жойга етиб келгандан сўнг қандай ахборот маълум бўлганлиги;

- ўзининг дастлабки ҳолатини тез ўзгартириб юборувчи объектлар ва изларга аҳамият бериш ва уларни аниқлашга доир масалаларни тез вақтда ечиш лозим бўлади. Бундай объектлар ва излар вақт ўтиши билан ўзининг дастлабки ҳолатини йўқотиб, ашёвий далил сифатида ишлатилиши қийин бўлиб қолади (ерда ва йўлда қолган поябзал ва транспорт излари, очиқ ва нам бўлган юзаликларда қолган қон излари, микрообъектлар ва ҳоказо);

- криминал ҳолатни фикрий таассурот асосида тузилган таърифга эътибор берилади. Лекин шуни ҳисобга олиш керакки, фикрий таассуротлар ҳодисанинг объектив, тўлиқ ва ҳар томонлама текшириш тамойилларига бўйсунуши лозим¹

Бугунги кунга келиб ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш ҳолатлари кўпаймоқда. Бундай ҳолатларга албатта биринчи навбатда ер эгаси, ижарчиси ва ерлардан фойдаланувчи шахслар айбдор. Сўнги йилларда олиб

¹ Криминалистика. Дарслик. Б.Маматкулов, И.Астановва бошқ. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015

борилган ислохотлар натижасида ушбу турдаги жиноятларнинг олдини олиш борасида катта ишлар амалга оширилмоқда. Сўнги йилларда олиб борилаётган ислохотларга мисол тарқасида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

2020 йил 1 мартдан кучга кирган Ўзбекистон Республикасининг “Қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган ер участкаларини хусусийлаштириш тўғрисида”ги Қонунига мувофиқ, ерга нисбатан мулк дахлсизлиги борасида бир қанча ўзгаришлар бўлди. Ер табиий ресурслар ичида ўзига хос алоҳида ҳуқуқий мақомга эга бўлиб, мавжуд барча табиий ресурслардан фойдаланишни ҳуқуқий тартибга солиш масалалари бевосита ер билан боғлиқ ҳуқуқий нормаларга бориб тақалади. Ўзбекистон Республикасида мустақиллик йилларида табиий ресурсларга, хусусан, ерга нисбатан мулк муносабатларни белгилашда ҳуқуқ тизимимизга бир қанча янгиликлар киритилди. Мамлакатимизда ер-ҳуқуқий ислохотлари босқичма-босқич амалга оширилиб, бунда ердан фойдаланишнинг бозор шароитига мос келувчи янги шакллари жорий қилинди ҳамда улар мунтазам равишда такомиллашиб бормоқда. Хусусан, даставвал ерга нисбатан ашёвий ҳуқуқлар маҳаллий ҳокимият органлари томонидан сотила бошланган бўлса, кейинчалик ер участкаларининг ўзи савдо ва хизмат кўрсатиш мақсадларида хусусийлаштирила бошланди. Эндиликда эса, фуқароларнинг уй-жойлари жойлашган ҳамда уларга мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик қилиш ҳуқуқи асосида тегишли бўлган ер участкалари, юридик шахсларнинг бино-иншоотлари билан банд бўлган ва уларнинг доимий фойдаланиш ҳуқуқида бўлган ер участкаларини хусусийлаштириш назарда тутилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Криминалистика. Дарслик. Б.Маматкулов, И.Астановва бошқ. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015
2. Ўзбекистон Республикаси Ер кодекси электрон мабаа: Lex.uz сайти <https://lex.uz/docs/-152653>
3. Ўзбекистон Республикаси ЖКга шарҳлар М.Х.Рустамаев Т.2021.